

Башманівська Л. А. Тестові завдання як форма перевірки професійної компетентності студентів філологів з методики. – Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск дванадцятий. Частина I. – С. 58-67

Тестові завдання як форма перевірки професійної компетентності студентів філологів з методики літератури

У статті розглянуто тестові завдання для перевірки й оцінювання навчальних досягнень і професійної компетентності студентів-філологів з методики викладання української літератури, запропоновано тести відкритої та закритої форм

Ключові слова: професійна компетентність, компетентнісна спрямованість, тестові завдання

Сучасна літературна освіта характеризується підвищенням компетентнісної спрямованості, що передбачає екзистенційний вибір, реалізацію своїх можливостей, набуття досвіду самостійного й творчого вирішення професійних завдань. Тому надзвичайно важливим у нинішніх умовах є надання якісної освіти майбутнім учителям-філологам, коли вони не тільки володітимуть ґрунтовими знаннями, а й будуть готові пристосовуватися до нових умов життя, оперувати інформацією, активно діяти, навчатись упродовж усього життя. Суспільству необхідні сучасно освічені, високоморальні особистості, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено: «Підготовка педагогічних і науковопедагогічних кадрів, їхнє професійне вдосконалення – важлива умова модернізації освіти» [1]. Тому сьогодні питання вдосконалення професійної компетентності майбутнього вчителя є надзвичайно актуальним. Ця проблема перебуває в центрі уваги таких дослідників, як Ю. Варданян, І. Колесникова, В. Кричевський, Н. Кузьміна, А. Маркова, Н. Петрікова, Н. Сергієнко, П. Симонов, В. Синенко, В. Сериков, А. Щербаков та ін. Учені визначають професійну компетентність як загальну сукупність необхідних знань, умінь і навичок, їх застосування, прогнозування можливих наслідків, а також практичний досвід, професійні вміння. Зокрема, Н. Сергієнко до ключових компонентів професійної компетентності вчителя відносить: інформаційну, продуктивну, предметну, полікультурну, соціальну, психологічну, моральну, автономізаційну, математичну, комунікативну компетентності та особисті якості

педагога [3]. Н. Петрікова серед професійної компетентності вчителя виділяє інтелектуальну (наукові знання), психологічну, управлінську (базові вміння), мотиваційну, проєктивну, методичну компетентності, творчі якості, креативність (здібність виробляти нові ідеї), інтуїцію (виявлення суттєвості), дивергентність (здібність мати декілька підходів до рішення однієї проблеми), оригінальність (наявність творчої уяви до підходу), асоціативність (уміння проводити аналогію) [4].

Дослідники вважають, що компетентнісна спрямованість навчання на сучасному етапі розвитку набуває суспільної значимості, а тому потребує глибокого осмислення й широкого розгляду пов'язаних з нею питань. Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх учителів-філологів представлені в працях Н. Волошиної, Г. Клочека, О. Куцєвол, Л. Мацько, О. Семеног, А. Ситченка, Г. Токмань, А. Фасолі, Л. Фурсової, В. Шуляра, Т. Яценко та інших. Методисти ставлять завдання допомогти майбутнім учителям-філологам опанувати нові освітні й виробити персональні технології у викладанні літератури, формувати креативне мислення студентів. Під професійною компетентністю вчителя вчені розуміють його особистісні можливості, які дозволяють самостійно реалізовувати завдання педагогічного процесу в цілому й літератури зокрема. Для цього потрібно знати теоретичні питання методики літератури, уміти застосовувати їх на практиці, тобто це єдність теоретичної й практичної готовності майбутніх учителів-філологів до здійснення педагогічної діяльності, а в нашому випадку до викладання літератури в школі. Як вважає О. Семеног, «компетентність – уже існуюча якість, реальна демонстрація знань і відповідних умінь у конкретній роботі, володіння відповідними компетенціями» [2, с. 3].

Професійна компетентність студентів-філологів з методики викладання української літератури включає знання теоретичних і методологічних основ методики, структури й змісту засобів навчання; визначення художньої своєрідності творів і творчості письменників; володіння основними методами літературознавчого аналізу; уміння застосовувати свої знання в професійній педагогічній діяльності; опанування освітніми програмами, різноманітними формами, методами та прийомами навчання; вироблення власного стилю викладання літератури. «Випускник філологічного факультету повинен бути не лише носієм обсягової наукової інформації, знавцем лінгвістичних законів і літературних тонкощів, а й майстром живого слова, виразного читання, ритором, котрий спроможний захопити

співбесідників, володіє прийомами правильного, логічного, переконливого мовлення, культурою слова» [2, с. 4].

Однією з форм перевірки професійної компетентності студентів-філологів з методики викладання літератури є тестові завдання. Вони дозволяють якісно й ефективно перевірити рівень професійних знань і підготовку майбутніх учителів-словесників. Їх головною метою є перевірка знань, умінь і навичок, яких майбутні вчителі здобули в межах одного або кількох тематичних блоків з методики літератури, з'ясування прогалин у знаннях і вміннях, усунення недоліків у підготовці. Тестові завдання мають комплексний характер і проводяться як певний підсумок роботи над вивченням конкретної теми.

Для перевірки професійної компетентності студентів-філологів з методики літератури застосовуємо тести закритої та відкритої форм, на встановлення відповідності.

Серед завдань закритої форми розрізняються завдання з однією правильною відповіддю та з кількома.

Завдання з однією правильною відповіддю має умову та три або чотири варіанти відповіді, один з яких правильний, а решта – неправильні. Вони найбільш поширені через зручність їх форми для контролю навчальних досягнень. Такі завдання перевіряють знання з теоретичного та практичного курсів, що передбачають питання наукового обґрунтування змісту предмета, методів і прийомів вивчення літератури, специфіки й типів сучасного уроку, системи вивчення художнього твору, біографії письменника у зв'язку з його творчістю; засвоєння понять з теорії літератури; з'ясування видів позакласної та позашкільної роботи; удосконалення форм і методів розвитку усного й писемного мовлення на уроках літератури; аналізу діючих шкільних програм і підручників з української літератури.

Наводимо приклади таких тестових завдань з методики викладання української літератури.

1. Основними методами наукового дослідження процесу вивчення літератури в школі є:

а) критичне засвоєння досвіду української та зарубіжної методики, методи цілеспрямованого спостереження, масового усного й писемного опитування учнів, педагогічного експерименту;

б) методи лекції, бесіди, самостійної роботи, творчого читання;

в) методи індукції, дедукції, аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації;

г) методи аналогії, моделювання, узагальнення, зіставлення.

2. Є. Пасічник виділяє такі типи уроків:

а) урок засвоєння нових знань і розвитку на їх основі вмінь і навичок, урок узагальнення і систематизації знань;

б) урок вивчення нового матеріалу, урок повторення, закріплення та узагальнення знань, урок-бесіда з позакласного читання, урок написання твору;

в) уроки засвоєння, формування, застосування, узагальнення й систематизації, перевірки знань, умінь і навичок, комбінований урок.

3. Навчальна (освітня) мета уроку:

а) передбачає збагачення знань і навичок учнів під час вивчення, повторення, закріплення основних понять і наукових фактів, а також контроль рівня засвоєння їх;

б) програмує, якими логічними операціями та прийомами розумової діяльності повинні опанувати учні й передбачає формування певних умінь і навичок;

в) прогнозує, які якості всебічно розвиненої особистості формуватимуться на виучуваному матеріалі, як це вплине на погляди, переконання й почуття учнів.

4. Основними етапами вивчення художнього твору в школі є:

а) визначення теми, проблеми, ідеї твору, творче читання;

б) підготовка до сприймання, читання, аналіз, підсумкові заняття, творчі роботи;

в) складання плану, переказ, усне малювання, складання кіносценарію.

5. Своєрідність лірики як роду літератури полягає в тому, що вона:

а) відображає якісь життєві явища, події;

б) розкриває думки, почуття, переживання, викликані навколишньою дійсністю;

в) змальовує людину в найгостріших життєвих ситуаціях.

6. Особливості драми як літературного роду:

а) відображення життя у всій його складності й повноті, відбиття основних закономірностей історії розвитку суспільства;

б) вираження почуттів і роздумів, викликаних зовнішніми обставинами, елементи розповіді, описи, висока образність і емоційність, стислість викладу, інтенсивне використання образотворчих засобів;

в) діалогічна форма, особлива напруженість дії, нерозривний зв'язок з театром.

7. Принципами вивчення життєпису письменника, за Г. Токмань, є:

а) історизм, науковість, єдність змісту і форми, доступність;

б) історизм, фактуальність, психологізм, екзистенційність,

естетизм;

в) емоційність, доступність, безпосереднє сприйняття учнями літератури як явища мистецтва.

8. Джерелами вивчення біографії письменника є:

а) автобіографії, спогади, листи, щоденники, художньо-біографічні твори тощо;

б) теоретичні праці відомих педагогів-методистів, передовий досвід сучасних шкіл;

в) біографії, подані в шкільних підручниках і посібниках, конспекти уроків.

9. В. Цимбалюк називає найпоширенішими такі види письмових робіт:

а) на літературні теми, на основі особистих вражень, на основі моделювання певних прийомів, форм, стилів;

б) на літературні й позалітературні теми; твори наукового, публіцистичного й художнього характеру; розповідь, опис, роздум; роботи логічного й образного типу;

в) на літературному матеріалі, напіввільні, вільні, творчі.

10. Існують такі форми позакласної та позашкільної роботи в школі:

а) уроки літератури рідного краю, уроки позакласного читання, уроки розвитку зв'язного мовлення;

б) бесіда, лекція, самостійна робота;

в) гуртки, студії, клуби, літературні вечори, олімпіади, походи й екскурсії, зустрічі з письменниками тощо.

Використовуємо також для перевірки професійної компетентності студентів з методики літератури завдання на встановлення відповідності. До кожного рядка, позначеного цифрою, необхідно дібрати відповідник, позначений буквою, і поставити позначки в таблиці на перетині відповідних колонок і рядків.

Завдання виявляють знання історії методики навчання української літератури, типології та структури уроків, методів і прийомів викладання літератури в школі, новаторських форм занять, принципів і шляхів аналізу художніх творів, форм викладу біографічного матеріалу, особливостей вивчення ліричних, епічних і драматичних творів у школі; елементів теоретико-літературних понять, видів наочних посібників, системи письмових робіт з літератури в основній і старшій школі, видів позакласної та позашкільної роботи з літератури.

1. Установіть відповідність між працями з методики літератури та їх авторами:

1. Є. Пасічник

а) «Література – вчитель – учень»;

2. Т. і Ф. Бугайки

б) «Метод і творчість»;

3. Б. Степанишин

в) «Естетичне виховання учнів у

4. О. Мазуркевич процесі вивчення літератури»; г) «Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах»;
5. Н. Волошина д) «Навчання і виховання засобами літератури».

1	2	3	4	5

2. Курс української літератури в 5-8 класах цілеспрямовано структурований за загальними тематичними блоками. Установіть їх відповідність.

1. 5 клас а) «Усна народна творчість», «З давньої літератури», «Світ української поезії», «Український гумор і сатира», Національна драма», «З української прози»;
2. 6 клас б) «Світ фантазії і мудрості» «Історичне минуле нашого народу», «Рідна Україна», «Світ природи»;
3. 7 клас в) «Загадково прекрасна і славна давнина України», «Я і світ», «Гумористичні твори», «Пригоди і романтика»;
4. 8 клас г) «Із пісенних скарбів», «Про далекі минулі часи», «Ти знаєш, що ти людина?», «Ми – українці».

1	2	3	4

3. Установіть відповідність між назвами твору та проблемами, які в них розкриваються.

1. «Intermezzo» а) людина і земля, зв'язок трудової людини із землею;
2. «Тіні забутих предків» б) проблема душевної рівноваги й повноцінного життя, специфіка творчого процесу;
3. «Коні не винні» в) людина і природа, життя і смерть, добро і зло; кохання і ненависть, язичництво і християнство;
4. «Fata morgana» г) невідповідність між добрими словами й підлими вчинками панів-лібералів.

1	2	3	4

4. Знайдіть відповідність між видом наочності та її приналежністю до певного типу.

1. Динамічно-синтетична наочність	а) фотокопії листів;
2. Умовно-схематична наочність	б) виразне читання твору;
3. Предметна й образна наочність	в) кінофільм;
4. Словесна наочність	г) літературна карта.

1	2	3	4

5. Установіть відповідність між теоретико-літературними поняттями й класами, у яких вони подаються:

1. 5 клас	а) балади, віршування, композиція художнього твору, особливості літературних родів, стилістичні фігури;
2. 6 клас	б) народі перекази й легенди, усна народна творчість і література, порівняння, пейзаж, епітет;
3. 7 клас.	в) народна пісня, ліричний твір, строфа, байка й алегорія, гумор, сатира;
4. 8 клас	г) думи, філософська лірика, силабо-тонічне віршування, літописи, поглиблення знань про віршування та виразальні засоби мови, знайомство з ліро-епосом, осмислення поняття «типовість».

1	2	3	4

6. Установіть відповідність між письменниками та біографічно-художніми творами про них:

1. Іван Франко.	а) О. Іваненко «Марія»;
2. Павло Тичина.	б) М. Олійник «Одержима»;
3. Леся Українка.	в) Р. Горак «Тричі мені являлася любов»;
4. Марко Вовчок.	г) С. Тельнюк «Неодцвітаюча весно».

1	2	3	4

Широко використовуємо також у процесі вивчення методики літератури завдання відкритої форми, у яких відсутні варіанти відповіді. Це завдання з короткою та розгорнутою відповіддю.

Умовою завдання з короткою відповіддю є вимога вказати автора, твір і клас, у якому цей твір вивчається, тобто дати конкретну відповідь.

1. «Чи пізно, чи рано встав він на другий день, сього вже в

книгах не записано, – досить, що, вставши з твердого сну, позіхнувши смачно і сплюнувши тричі в той бік, де вчора була йому така немила пригода, він обережненько, лисячим звичаєм, виліз із нори. Глип-глип! Нюх-нюх! Усюди тихо, спокійно, чисто. Заграло серце в лисячих грудях. «Саме добра пора на полювання!» – подумав» (І. Франко. «Фарбований лис», 5 клас).

2. «Мабуть, вам дивно, що то за ім'я таке – Ява? То він сам себе так називав, коли йому лише років півтора було. Чи то воно, пискля мале, хотіло сказати: «Я – Ваня», а вийшло «Ява», чи то «Іван» у нього так прозвучало (бо насправді його Іваном звати), але причепилось оте «Ява» до нього, як реп'ях до собачого хвоста. Навіть міліціонер Валігура, що живе в нашому селі, так його зве» (Всеволод Нестайко. «Тореадори з Васюківки», 6 клас).

3. «По весні 1663 року двоє подорожніх верхи на добрих конях зближались до Києва з Білогородського шляху. Один був молодий собі козак, збройний, як до війни; другий, по одежі і по сивій бороді, сказать би, піп, а по шаблюці під рясою, по пістолях за поясом і по довгих шрамах на виду – старий козарлюга» (П. Куліш. «Чорна рада», 9 клас).

4. «У нас єсть пословиця: «знайся кінь з конем, а віл з волон»; шукайте собі, добродію, в городі панночки; чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен? Любую вибирайте... Ось підіть лиш в неділю або в празник...» (І. Котляревський. «Наталка Полтавка», 9 клас).

5. «Хтось одвів мене до дверей. Все – як у тумані. Не знаю, де я, чого прийшов. Серця вже не чую. І раптом воно тьох! – перед очима якесь писане оповіщення... Немов не я, немов хтось інший за мене чита – (серце!). Список осіб, що міняють своє прізвище... Я зрозумів, де я і чого прийшов, повернувся назад, питаю і чую свій голос: скажіть, чи можна змінити своє прізвище і як?...» (М. Куліш. «Мина Мазайло», 11 клас).

6. А туман, неначе ворог,
Закриває море
І хмароньку рожевую,
І тьму за собою
Розстилає туман сивий,
І тьмою німою
Оповіє тобі душу... (Т. Шевченко. «За сонцем хмаронька пливе...», 5 клас).

7. Був сірий день. І сірий був сусід.
І сірий стіл. І сірі були двері.
І раптом нявкнув кольоровий кіт.
Залив чорнилом вирок на папері (Ліна Костенко. «Кольорові миші»,

б клас).

8. Може б, хто послухав казки?

Ось послухайте, панове!

Тільки вибачте ласкаво,

Що не все в ній буде нове.

Та чого там, люди добрі,

За новинками впадати?

Може, часом не завадить

І давніше пригадати (Леся Українка. «Давня казка», 8 клас).

Завдання з розгорнутою відповіддю передбачають перевірку знань і вмінь студентів аналізувати діючі шкільні програми й підручники з української літератури, складати конспекти уроків і планувати навчальний матеріал, володіти найбільш ефективними шляхами, методами й прийомами викладу матеріалу, використовувати інноваційні технології, аналізувати художні твори різних родів і жанрів, здійснювати аналіз письмових робіт, складати плани літературних гуртків, організовувати самостійну роботу та позакласне читання, планувати індивідуальну роботу зі старшокласниками, яких потрібно підготувати до участі в олімпіаді «Юний філолог», робити самоаналіз уроку, креативно мислити, підвищувати професійні якості та самоосвіту тощо.

1. Охарактеризуйте підручники й посібники з методики викладання літератури та вкажіть на їх специфіку.

2. Назвіть основні методи викладання літератури в школі та їхні специфічні особливості.

3. Дайте характеристику основним формам позакласної та позашкільної роботи з літератури в сучасній школі.

4. Розкрийте основні вимоги до учнівського твору та технологію підготовки до його написання.

5. Розкажіть про використання сучасних інноваційних технологій у процесі вивчення літератури.

6. Дайте загальну характеристику сучасної методичної преси для вчителів-словесників.

7. Розкрийте джерела та особливості вивчення біографії письменника в школі, назвіть основні форми і методи, які б ви застосували.

8. Розкрийте методику проведення літературного вечора.

9. Сплануйте етапи розгляду одного з віршів, що вивчається за шкільною програмою.

10. Користуючись чинною шкільною програмою, сформулюйте мету до кожного уроку великої монографічної теми.

Як бачимо, при підготовці студентів-філологів до майбутньої

діяльності використання тестових завдань як методу контролю та оцінки професійної компетентності є досить актуальним. Тести є важливим компонентом педагогічної системи, частиною навчального процесу й призначені для визначення успішності, аналізу отриманих результатів і корекції подальшого процесу навчання методики літератури. Це важливі інструменти оцінювання знань, умінь і навичок студентів, здійснення індивідуального контролю за результатами навчання. Таким чином, тестові завдання дають можливість якісно перевірити професійну компетентність студентів-філологів, а також допомагають теоретично й практично засвоїти курс методики викладання літератури, оволодіти вміннями й навичками, які необхідні для роботи в школі.

Tests as a form of assessment of professional competence in methodology of literature of students-philologists

Article focuses on tests aimed at assessment of academic performance and professional competence of students-philologists in methodology of teaching Ukrainian Literature, open and closed tests were suggested.

Key words: *professional competence, competence-based focus, tests*

Використана література:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті – Режим доступу : univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr
2. Семенов О. Професійна компетенція майбутнього вчителя української мови та літератури: зміст і структура / О. Семенов // Українська література в загальноосвітній школі. – 2003. – № 4. – С. 2-5.
3. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/.../24.pdf
4. Петрікова Н. І. Професійна компетентність учителя – важлива складова якісної освіти. – Режим доступу : osvita.ua › ... › Адміністрування школи